

BIJDRAGE AWTI VOOR NOTAOVERLEG COMMISSIE OCW OVER STRATEGISCHE AGENDA – 10 FEBRUARI 2020

Aanleiding

Op de agenda van het notaoverleg staat de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek. De Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) heeft in juni 2019 een adviesrapport gepubliceerd over de toekomstbestendigheid van het hoger onderwijs en onderzoek in Nederland: *Het stelsel op scherp gezet*. Ook dit advies staat ook op de agenda. Op 19 juni 2019 hebben AWTI-voorzitter Rosenthal en raadslid Heimovaara het advies toegelicht in de commissie OCW. De Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek bevat de kabinetsreactie op het AWTI-advies. In deze notitie geven wij u een kort overzicht van het advies, inclusief een aantal aandachtspunten voor de bespreking.

Korte samenvatting van het advies

Het huidige stelsel voor hoger onderwijs en onderzoek is niet toekomstbestendig.

- ▶ Er is een mismatch tussen opleidingen en arbeidsmarkt.
- ▶ Lang niet alle studenten komen op een opleiding terecht die bij hen past.
- ▶ Het hoger onderwijs is te weinig voorbereid op het aanleren van kennis en vaardigheden die in de toekomst nodig zijn.
- ▶ Het Nederlandse onderzoek behoort tot de wereldtop, maar die positie wordt bedreigd door te weinig focus.
- ▶ Ook kan het onderzoek nog veel sterker bijdragen aan het oplossen van grote uitdagingen.

Dit wordt veroorzaakt door hoe het stelsel is georganiseerd en wordt bekostigd.

- ▶ Universiteiten en hogescholen maken geen scherpe keuzes die aansluiten bij de maatschappelijke vraag.
 - Ze worden nu immers beloofd als ze groeien in studentenaantallen en als ze zoveel mogelijk bronnen van financiering voor onderzoek najagen.
 - Daardoor gaan de instellingen steeds meer op elkaar lijken en verdwijnt hun eigen, onderscheidende karakter.
- ▶ Een helder kader en regie op het niveau van het hele stelsel ontbreken. Hierdoor functioneert het stelsel als geheel ondoelmatig en ondoeltreffend.

Advies AWTI: instellingen moeten zich sterker profileren en meer samenwerken.

- ▶ De instellingen moeten een helder profiel kiezen op de terreinen van hoger onderwijs, onderzoek en kennisverspreiding en hun bijdrage aan de stelseldoelen concreet maken.
- ▶ De bekostiging moet de profilering ondersteunen. Daarom beveelt de AWTI aan om een deel van de rijksbijdrage te koppelen aan het realiseren van het beoogde profiel.
- ▶ Daarnaast moeten universiteiten en hogescholen hun krachten bundelen in structurele samenwerkingsverbanden zodat ze samen er beter in slagen studenten op de juiste plek te krijgen, en zorgen voor toponderzoek en meer maatschappelijke impact.
- ▶ Ook vindt de AWTI dat de minister haar verantwoordelijkheid voor het hele stelsel steviger moet oppakken. Ze moet meer richting geven en actief toezicht houden op hoe het stelsel als geheel presteert en hoe de instellingen daartoe bijdragen. Dit stelseltoezicht kan overgelaten worden aan een apart orgaan zoals een stelselautoriteit.

Aandachtspunten voor het overleg

De minister benoemt in de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek voor het hoger onderwijs en onderzoek vergelijkbare uitdagingen als de AWTI. De minister wil meer samenwerking en minder onnodige concurrentie tussen instellingen. De AWTI pleit in zijn advies voor hetzelfde. Om dat daadwerkelijk te bereiken noemt de AWTI in zijn advies twee dingen die hiervoor cruciaal zijn:

- ▶ **Profilering:** zorg dat universiteiten en hogescholen een helder profiel kiezen en dit, samen met hun ambities, vastleggen in bindende instellingsplannen.
 - Dat schept duidelijkheid naar de overheid en samenleving, maar instellingen kunnen elkaar er dan ook op aanspreken.
 - In die instellingsplannen leggen ze ook vast welke afspraken ze met andere instellingen maken over duurzame samenwerking en hoe ze de taken doelmatig verdelen of concentreren (wat weer verder uitgewerkt kan worden in sectorplannen).
 - Juist vanuit die helderheid over wat men wel en niet doet, wordt echt samenwerken makkelijker.
- ▶ **Profielbekostiging.** Als de huidige manier van bekostiging niet wordt aangepast, dan blijft de prikkel tot kopieergedrag en onnodige concurrentie tussen instellingen bestaan.
 - De AWTI pleit dan ook voor een aanpassing van de bekostiging zodat instellingen beloond worden voor het realiseren van hun eigen profiel.
 - Dit noemt de AWTI 'profielbekostiging': koppel de bekostiging vanuit de eerste geldstroom voor een deel aan het realiseren van het profiel van een instelling en de daarmee corresponderende ambities in het instellingsplan.

De minister wil een intensievere strategische dialoog voeren met de instellingen om de ambities voor de komende jaren te realiseren. De AWTI beveelt dit ook aan en doet in zijn advies aanbevelingen waarmee dit proces *nog effectiever* wordt:

- ▶ De minister dient de maatschappelijke opdracht voor het stelsel te verduidelijken door middel van één strategisch kader voor hoger onderwijs, onderzoek en valorisatie, waarin ze heldere stelseldoelen, ambities en prioriteiten formuleert.
- ▶ De minister moet actief toezicht houden op hoe het stelsel als geheel presteert en de bijdrage van de instellingen daaraan.
 - De minister heeft de verantwoordelijkheid om de publieke belangen (stelseldoelen) te bewaken en te sturen op profilering en resultaat.
 - De AWTI betwijfelt of een strategische dialoog alléén voldoende zal zijn om te zorgen dat de ambities ook echt gerealiseerd worden door de instellingen.
 - De raad adviseert om te zorgen voor een kader dat werkt als 'een stok achter de deur' indien de instellingen er onderling of in dialoog met de minister niet uitkomen.
 - Binnen dit kader:
 - toetst de minister of de gezamenlijke plannen leiden tot realisatie van de maatschappelijke opdracht en ambities van het stelsel;
 - monitort de minister de prestaties van instellingen en het stelsel;
 - evalueert de minister de (prestaties van de) instellingen.
 - De AWTI geeft in zijn advies in overweging om de uitvoering hiervan over te laten aan een specifiek orgaan, dat dan een buffer vormt tussen politiek en autonome instellingen.

De bal ligt in eerste instantie bij de instellingen: zij kunnen hun eigen profiel kiezen en in gezamenlijkheid bepalen op welke manier ze hun activiteiten afstemmen en samenwerken. De minister moet evenwel, indien nodig, kunnen en willen optreden.

Verder lezen?

- ▶ Advies [Het stelsel op scherp gezet](#)
(Hier vindt u ook de publiekssamenvatting en een artikel uit *Th&ma* over het advies)

Heeft u vragen?

Neem dan vooral contact op met de AWTI:

Hamilcar Knops, senior raadsmedewerker, 06-25637178 of h.knops@awti.nl.

Over de AWTI

De AWTI is de onafhankelijke adviesraad van de regering en het parlement op het gebied van wetenschap, technologie en innovatie. Met zijn strategische beleidsadviezen beoogt de AWTI de innovatieve, wetenschappelijke en technologische kracht van mensen, bedrijven en kennisinstellingen in Nederland te versterken. Zo wil de AWTI bijdragen aan een toekomstbestendige Nederlandse economie en samenleving.

www.awti.nl